

Abstract**Library Power***Amporn Tikara*

Discusses the library's role in education by quoting the ideas and concepts of many western scholars. Attempts to denote to the fact that library power in self-education is as much noticeable as its connections with the formal education system. Criticizes that apart from the problems of the government's ignorance of the role of libraries in education, the librarians themselves also pose problems as they do not interpret their own role correctly. Analyzes the librarian's role in education, and argues that the aims of education and the aims of librarianship are not necessarily related. Examines the statements of the aims and functions of education and assesses whether they apply to librarianship also.

พลังห้องสมุด

(ต่อจากฉบับที่ 5)

VII

ห้องสมุดกับการศึกษา

อัมพร ทีชะระ*

บทบาทของห้องสมุดในด้านการศึกษานั้นย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัด แต่มิได้หมายความว่าตามกันไปด้วยว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาและจุดมุ่งหมายของห้องสมุดจะต้องเหมือนกัน ด้วยเหตุนี้บรรณารักษ์ผู้หนึ่ง คือ L. Stanley Jast จึงได้กล่าวไว้อย่างเฉียบคมว่า “บรรณารักษ์ควรระมัดระวังหลีกเลี่ยงที่จะเข้าไปก้าวกายงานของนักการศึกษา” แต่อีก 10 ปีภายหลังก็มีบรรณารักษ์อีกผู้หนึ่งคือ Carl Thomsen กล่าวแย้งไว้กลาย ๆ ว่า “ห้องสมุดประชาชนย่อมไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบได้สมบูรณ์ถ้าละทิ้งงานด้านการศึกษา”

Shera เป็นผู้ที่ยืนยันว่าห้องสมุดและการศึกษาจะต้องเกี่ยวข้องกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ดังที่ได้อ้างไว้แล้วในบทที่ 1 ของเรื่องพลังห้องสมุดนี้ ในอารยธรรมตะวันตกระบบการศึกษารูปนัยต้องใช้ตำราเป็นหลักตามประเพณีที่สืบทอดมาจากมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ และมหาวิทยาลัยที่ยิ่งใหญ่ทุกแห่งในทวีปยุโรป ดังที่ได้มีการบรรยายไว้ว่าห้องสมุดเป็นหัวใจหรือเป็นศูนย์กลางของมหาวิทยาลัย ดังที่บรรณารักษ์ทุกคนลอกเลียนคำพูดของ Cearlyle ว่า “มหาวิทยาลัยที่แท้จริงในทุกวันนี้คือห้องสมุด” ความเชื่ออย่างแพร่หลายในประสิทธิภาพของ

* อัมพร ทีชะระ อ.บ., อ.ม. บร., จ.ม. (บรรณารักษศาสตร์) C.A.S. (Kent state) รองศาสตราจารย์ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แปลจาก James Thompson, Library Power: A New Philosophy of Librarianship, Chapter VII: Education (London, Bingley, 1974) p. 52-63.

การศึกษาสากลซึ่งเริ่มมาแต่ต้นศตวรรษที่ 19 นั้นเกี่ยวข้องกับภารกิจให้ห้องสมุดเป็นหน่วยงานสากลด้วย ตามคำกล่าวของ Shera นั้น “ห้องสมุดคืองานบริการสำหรับการศึกษาสากล” ซึ่งจะนำความรุ่มอบ การปรับปรุงคุณภาพชีวิตและความสุขมาสู่ทุก ๆ คน

แนวคิดทำนองนี้มีผู้กล่าวซ้ำอยู่เสมอ ๆ เช่น Thomas Kelly ก็เขียนไว้ในคำนำการค้นคว้าเรื่องห้องสมุดในสังคมของ Luckham ว่า “เมื่อห้องสมุดประชาชนและองค์กรด้านการศึกษาผู้ใหญ่มีทรัพยากรตามที่ต้องการอย่างเพียงพอแล้ว สถาบันทั้ง 2 ประเภทนี้จะมียุทธศาสตร์ที่สำคัญที่สุดในการสร้างความอุดมสมบูรณ์ ความมั่นคงปลอดภัย และความสุขให้แก่สังคม” ข้อความบางตอนจากเอกสารของกลุ่มทำงานวิจัย ห้องสมุดประชาชน เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของห้องสมุดประชาชนที่นำมาสรุปไว้ในบทต่อไปก็ล้วนแต่อ้างถึงเรื่องนี้ โดยเตือนให้ระลึกถึง “การเพิ่มยอดสูงสุดให้แก่ความสุขของมนุษย์” ตลอดจนปรัชญาวิชาชีพบรรณารักษ์ของ Rangarathan ที่นำมาอ้างไว้ในบทแรกของหนังสือเล่มนี้ก็กล่าวถึง ความสุขความสดชื่น และความปลื้มปิติด้วยเช่นกัน

แต่ถึงกระนั้น แนวคิดเรื่องบทบาทของห้องสมุดในด้านการศึกษาย่อมนำมาใช้กับการศึกษาด้วยตนเอง (self-education) ได้กว้างกว่าการศึกษารูปนัย (formal education) เพราะบทบาทของห้องสมุดในด้านการศึกษาด้วยตนเองยังไม่มีใครแข่งขันทดสอบแม้แต่ Jast ส่วน Luckham ก็เคยย้อนรำลึกถึงสภาพการณ์ในสหราชอาณาจักรเมื่อประมาณหนึ่งศตวรรษมาแล้วที่มีผู้คิดใช้ห้องสมุดเป็นทางนำไปสู่การปรับปรุงตนเองในช่วงเวลาก่อนที่จะมีการจัดสอนรายวิชา ทางไปรษณีย์หรือการเรียนภาคค่ำอย่างแพร่หลายเป็นการชดเชยให้ประชากร ในการนี้ได้เจียจทรพยการให้สถานศึกษาต่าง ๆ เอาไว้น้อย ห้องสมุดในตอนนั้นจึงเป็นทั้งโรงเรียน วิทยาลัย อาชีวศึกษา แหล่งวิทยบริการ เป็นช่องทางเปิดไปสู่โลกของศิลปะและวรรณกรรมและบรรดาผู้ใช้ห้องสมุดก็ล้วนเป็นบุคคลซึ่ง “มีแรงกระตุ้นสูงเยี่ยมพอที่จะแสวงหาทางปรับปรุงตนเองได้”

ฝ่าย Shera ก็ย้อนคิดไปถึงประสบการณ์ของคนอเมริกันที่พอจะเทียบเคียงกันได้ว่า “ห้องสมุดผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมอเมริกันได้มากในการสนับสนุนความเชื่อของคนอเมริกันเกี่ยวกับความเป็นตัวของตัวเองโดยไม่ต้องตามอย่างใครและในการสร้างตนเอง ทั้งยังทำให้ความเชื่อนี้เป็นข้อที่เด่นชัดยิ่งในบรรดาทุกสิ่งทีสอดประสานกันขึ้นเป็นชีวิตคนอเมริกันด้วย” การศึกษา

ด้วยตนเองทำให้ห้องสมุดประชาชนตระหนักในหน้าที่ต่อสังคมซึ่งแต่เดิมได้ละเลยไป ถึงแม้ว่า วัตถุประสงค์ต่าง ๆ จะไม่ดีที่สุดเสมอไป แต่อย่างน้อยก็ยังมีวัตถุประสงค์—และวัตถุประสงค์ ดังกล่าวทำให้ห้องสมุดประชาชนมีปฏิบัติการต่าง ๆ ไม่เฉื่อยชา เช่น ทุ่มเทศสร้างผลงานเพื่อ ลดบทบาทอันล้ำสมัย ในด้านการอนุรักษ์ ซึ่งเป็นแกนกลางสำคัญของงานห้องสมุดมาหลาย ศตวรรษ ทั้งยังช่วยเสริมบทบาทในการอนุรักษ์นั้นด้วยการขยายแนวคิดรวบยอดเกี่ยวกับ วัตถุประสงค์ห้องสมุดว่ามีตั้งแต่แคมป์โรเบราวมาจนถึงบันทึกการสื่อสารทุกรูปแบบ เช่น ฟิล์ม แผ่นเสียง และ วัสดุสำเนาย่อยส่วนทุกชนิด ซึ่งแม้จะทำให้ข้อแตกต่างของห้องสมุดและพิพิธภัณฑสถาน ห้องสมุดกับ หอจดหมายเหตุ หรือแม้แต่ห้องสมุดกับห้องเรียนดูไม่ชัดเจน แต่ก็เป็นการย้ำถึงความสัมพันธ์ ของสถาบันทั้ง 3 ประเภทนี้ที่ Leigh ได้ชี้แจงว่า “การเรียกร้องเงินสนับสนุนบริการห้องสมุด โดยเปลี่ยนไปอ้างถึงบริการที่มั่นคงทรงคุณค่า วัตถุประสงค์ และเป็นที่ยอมรับในถิ่นของกิจกรรมสำหรับ ให้บริการเป็นกลุ่มนั้นดีกว่าการอ้างถึงยอดการลง ทะเบียนเป็น สมาชิกและยอดการจ่ายรับหนังสือ” ห้องสมุดประชาชนได้ต่อสู้เพื่อการจัดหาหนังสือให้เหมาะสมกับสติปัญญาและความสามารถของ ประชากรแต่ละคนโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อผลของความสุขสมบูรณ์ของชีวิต ประสบการณ์ที่ดีที่สุดใน เรื่องนี้ ห้องสมุดประชาชนได้รับการกระหึ่มที่ผู้คนพากันหลั่งไหลเข้าไปตั้งถิ่นฐานในประเทศตอนต้น ศตวรรษ และเรื่องสุดท้ายที่สำคัญที่สุดในบรรดาเรื่องทั้งหมดคือห้องสมุดประชาชน ได้ให้บริการ ห้องสมุดสนองตอบความต้องการของสังคมให้เป็นที่ประจักษ์ ความเอาใจจริงเอาใจต่อการเคลื่อนไหว เพื่อการศึกษาด้วยตนเองเป็นต้นเหตุให้คนอเมริกันยอมรับเรื่องความสำคัญของบทบาทห้องสมุด ประชาชนในสังคม และการสนองตอบของบรรณารักษ์ต่อความต้องการที่จะขยายขอบเขตทาง ภูมิปัญญาอย่างไม่ท้อถอยจึงเป็นเครื่องแสดงว่าอย่างน้อยวิชาชีพบรรณารักษ์ก็ได้เริ่มทาง ไปสู่ วุฒิภาวะและความรับผิดชอบต่อสังคมแล้ว

หน้าที่เพื่อการศึกษาของห้องสมุดนั้นไม่เคยมีการเปลี่ยนแปลง ถึงแม้จะเห็นได้จากที่กลุ่ม ทำงานวิจัยห้องสมุดประชาชนได้แถลงไว้อย่างชัดเจนเป็นวัตถุประสงค์ข้อแรกในเอกสารว่า “เพื่อ ส่งเสริมการใช้ห้องสมุดประชาชนเป็นหน่วยงานการศึกษาสำหรับประชากรแต่ละคน” ไม่ว่าใน ปรตัญญาวิชาชีพบรรณารักษ์ระบบใดคุณค่าต่อสังคมของบทบาทห้องสมุด ในการศึกษาด้วยตนเองจะ ต้องเป็นโฉมหน้าที่สำคัญต่อไป ประชากรบางส่วนที่ได้รับการศึกษารุ่นแล้วอาจจะไม่มาใช้ บริการ แต่ยังมีประชากรกลุ่มอื่นซึ่งต้องการจะเพิ่มพูนการศึกษารุ่นที่ได้รับให้เป็นไปตามแบบ

ที่ตนเองที่ต้องการในโอกาสที่เหมาะสม โดยเฉพาะสำหรับแนวโน้มปัจจุบันที่มุ่งให้มีการเพิ่มพูนความชำนาญทางวิชาการและวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอ

ดังนั้นพลังห้องสมุดด้านการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับระบบการศึกษารูปนัยจึงยังเป็นที่ยอมรับชัดขึ้นในปัจจุบัน กลุ่มวิจัยห้องสมุดประชาชนจึงได้แถลงไว้ในวัตถุประสงค์ต่อไปด้วยว่า “เพื่อเป็นส่วนเสริมงานต่าง ๆ ของการศึกษารูปนัย” ซึ่งตามด้วยแถลงนี้หมายความว่าห้องสมุดประชาชนทำงานร่วมกับห้องสมุดโรงเรียน มีกิจกรรมสำคัญคือจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้จัดการเรียนตามแผนการสอนได้ในห้องสมุด มีบริการให้ยืมหนังสือไปใช้ในโรงเรียนได้เป็นพิเศษ แต่ถึงกระนั้นงานช่วยเสริมระบบการศึกษารูปนัยของห้องสมุดประชาชนก็ได้ก้าวหน้าไปไกลกว่านี้แล้ว

เอกสารที่สมาคมห้องสมุดอังกฤษจัดทำในปี 1973 เพื่อตอบโต้สมุดปกขาวของรัฐบาลอังกฤษชื่อ “การศึกษา : โครงการที่จะขยาย” มีสาระเกี่ยวกับการที่ห้องสมุดจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกระดับ เช่น ระดับก่อนอนุบาลจะต้องสนใจในปัญหาการจัดเตรียมวัสดุการอ่านให้ตรงตามทักษะการอ่านของเด็ก ในระดับประถมและมัธยมจะต้องเน้นการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนและในระดับมหาวิทยาลัยก็เป็นการพัฒนาสถาบันวิทยบริการ เพราะจำนวนนักศึกษาทั้งที่ลงทะเบียนเรียนเต็มเวลาและลงทะเบียนเก็บหน่วยกิตนั้นมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ รวมทั้งในวิทยาลัยเทคนิค และในการศึกษาต่อเนื่อง ตลอดจนในสถาบันเทคโนโลยีที่กำลังพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วด้วย หลักฐานว่าความเกี่ยวข้องของห้องสมุดและระบบการศึกษารูปนัยมีความเกี่ยวข้องอยู่ในระดับใกล้ชิดควบคู่กันจะเห็นได้จากการสำรวจเอกสารขายหนังสือซึ่ง Gordon Graham ประเมินว่าการขาย “หนังสือสำหรับใช้ในชั้นเรียนระดับประถมและมัธยมกับใช้ในห้องสมุด” มียอดถึง 19 ล้านปอนด์ต่อปี ส่วนยอดการขายหนังสือ “เสริมหลักสูตร” มียอดประมาณ 10 ล้านปอนด์ต่อปี

ระบบการสอนแผนใหม่ ไม่เฉพาะเพียงในโรงเรียนแต่ทุกระดับชั้น ของการศึกษาไปจนถึงระดับมหาวิทยาลัยล้วนมุ่งให้ผู้เรียนแต่ละคนใช้ห้องสมุดและสถาบันวิทยบริการ โรงเรียนส่วนมากก็ล้มเลิกโครงสร้างที่เข้มงวดเรื่องบทเรียนในชั้น ไปใช้วิธีสอนอย่างอื่นที่สนุกสนานกว่า ในมหาวิทยาลัยก็เช่นเดียวกันมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือการบรรยายไปใช้วิธีการสอนแบบอื่น ๆ ที่ทำให้เกิดความใกล้ชิดเป็นกันเอง เช่น การสอนแบบสัมมนาและการสอนแบบกลุ่มย่อย ดังที่

A.M. McAnally ได้สรุปสภาพดังกล่าวนี้ไว้ว่า “นักศึกษาเรียกร้องให้มีปฏิสัมพันธ์เพิ่มขึ้น มีเสรีภาพยิ่งขึ้น และมีโอกาสที่จะได้เรียนรู้ตามความเหมาะสมแก่แต่ละคนมากขึ้น” แผนการศึกษาใดก็ตามที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อการศึกษารองของตนเองมากขึ้น ย่อมจำต้องมีส่วนในการใช้หนังสือและห้องสมุดมากขึ้นด้วย

ตัวอย่างว่าความสำคัญของห้องสมุดในระบบการศึกษารูปนัยจะเป็นไปในแง่ลบถ้าแผนการศึกษาชาตินั้นสร้างขึ้นโดยไม่คำนึงถึงการเตรียมห้องสมุดที่มีอยู่ในบทความใหม่ ๆ ของ Kwame Nyarko ที่บรรยายถึงสภาพค่อยพัฒนาของห้องสมุดโรงเรียนในประเทศกานา (Ghana) สภาพที่ว่าเป็นผลโดยตรงมาจากเหตุที่ “บทบาทอันแท้จริงและทรงคุณประโยชน์ของห้องสมุดในฐานะที่เป็นหน่วยงานทางการศึกษานั้นยังไม่เป็นที่ยอมรับอย่างสมบูรณ์ในอาฟริกา และผลที่ตามมาก็คือ ไม่มีการนำห้องสมุดไปใช้อย่างสอดคล้องเหมาะสมและเกิดผลดีแก่แผนการศึกษาชาติที่จัดทำสำหรับประเทศในอาฟริกา เพราะบรรดาผู้วางนโยบายและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบทั้งหลายล้วนไม่รู้เรื่องห้องสมุด” Nyarko ตั้งข้อสังเกตว่าถึงแม้กระทรวงศึกษาธิการของกานาจะเป็นฝ่ายรับผิดชอบเรื่องบริการห้องสมุดก็จริง “แต่แผนพัฒนาห้องสมุดและแผนการศึกษาชาติโดยส่วนรวมกลับเป็นแนวคู่ขนานกันไปเสมือนว่าทั้งคู่ไม่มีสาระอันใดเกี่ยวข้องกันเลย” ดังนั้นแทนที่รัฐบาลกานาจะวางแผนห้องสมุดโรงเรียนให้ตั้งถึงกับอนุมัติเงิน 1 ล้าน 5 แสน ปอนด์ สำหรับซื้อหนังสือมาให้เรียนโดยไม่คิดมูลค่า แต่ทว่าประท้วงบดบังกันห้ามแตะต้องทรัพย์สินของรัฐบาล และสั่งห้ามนักเรียนนำหนังสือเหล่านี้กลับบ้าน - เรื่องเป็นดังนี้ทุกแห่งทั่วประเทศซึ่ง Nyarko บรรยายว่าไม่มีร้านขายหนังสือและห้องสมุดส่วนตัว ๆ เลย

ไม่เฉพาะแต่ในประเทศกำลังพัฒนาเท่านั้นที่รัฐบาลมักเซลาต่อบทบาทของห้องสมุดในการศึกษา การที่สมาคมห้องสมุดอังกฤษจัดทำและแถลงการตอบโต้โดยอ้างถึงสมุดปกขาวเกี่ยวกับการขยายการศึกษาของรัฐบาลอังกฤษก็เพราะในเอกสารสำคัญเล่มนั้นไม่ได้กล่าวถึงความสำคัญของห้องสมุดที่จะสนับสนุนการขยายการศึกษาเอาไว้เลย

อย่างไรก็ดี การชักจูงความสนใจของรัฐบาลมาสู่ความเป็นจริงที่ว่าแผนการศึกษาจะดำเนินไปด้วยดีไม่ได้ถ้าขาดห้องสมุดนั้นเป็นการมองปัญหาเพียงด้านเดียว ยังมีปัญหาหลักที่ตรงกับแนวของหนังสือเล่มนี้คือถึงมีสถาบันการศึกษาต่าง ๆ จะมีห้องสมุดแล้วก็ตาม แต่ผู้เป็น

บรรณารักษ์ก็มีได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องนัก Carolyn Clugston Leopold เป็นผู้สรุปปรัชญาที่แท้จริงไว้ในคำนำหนังสือเกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียนของเธอว่า “งานวิจัยของข้าพเจ้าได้ผลว่าครูบรรณารักษ์มีบทบาทในระบบการเรียนรู้แตกต่างไปจากที่ควรจะเป็น ครูบรรณารักษ์ควรจะมีบทบาทมากกว่าการโรงดูแลห้องที่เต็มไปด้วยหนังสือ บทบาทที่เป็นประโยชน์ของครูบรรณารักษ์ก็คือ การใช้ห้องสมุดเหมือนกับเป็นตำราที่ช่วยให้นักเรียนพัฒนาความสามารถที่จะคิดวิพากษ์วิจารณ์ ในการคิดวิพากษ์วิจารณ์นั้น ข้าพเจ้าหมายถึงความสามารถหลีกเลี่ยงการใช้เหตุผลธรรมดาอย่างไม่เข้าเรื่องเข้าราว และความสามารถในการวิเคราะห์ข้อขัดแย้งต่างๆ เราควรจะหาทางให้นักเรียนมีความสามารถกำหนดความแตกต่างระหว่างการใช้แนวเหตุผลต่างๆ ที่ขัดแย้งกัน และมีความสามารถที่จะตระหนักถึงข้อเท็จจริงต่างๆ ในเนื้อหาของเรื่องได้ ห้องสมุดซึ่งเป็นองค์กรในการรวบรวมวิชาความรู้อย่างเป็นระเบียบควรมีข้อมูลเบื้องต้นที่จะช่วยผู้เรียนให้พัฒนาทักษะดังกล่าวแล้วได้ บทบาทที่ทรงคุณประโยชน์ของบรรณารักษ์ คือ การเป็นครูที่สามารถสอนได้ไม่เฉพาะเพียงเรื่องทรัพยากรห้องสมุดเท่านั้น แต่รวมไปถึงกลวิธีในการแยกแยะข้อเท็จจริง การหาเหตุผลที่ซ่อนสลับอยู่ในหนังสือและการลำดับประวัติความเป็นมาของแนวความคิดซึ่งนำมาสู่สภาพการณ์ ความเชื่อหรือเนื้อหาวิชาการ

ถ้าบทบาทของบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนจะต้องเปลี่ยนไปและที่จริงแล้วก็จำต้องเปลี่ยน ถ้าระบบใหม่นั้นมีคุณค่าควรจะสนับสนุนต่อไป บรรณารักษ์จึงต้องพิจารณาตนเองให้ต่างไปจากเดิม ทั้งต้องทำให้ผู้บริหารรอบข้างมีทัศนะเช่นเดียวกันด้วย การสร้างบทบาทของตนเองในทิศทางใหม่นั้น จะต้องเปลี่ยนความนึกคิดของตนเองเสียก่อน ให้เป็นการเปลี่ยนแปลงจากภายใน

เมื่อ ค.ศ. 1966 Richard Darling ซึ่งขณะนั้นเป็นนายกสมาคมห้องสมุดโรงเรียน ก็เป็นผู้ที่ยึดมั่นในความคิดนี้ระหว่างการสนทนาที่เริ่มต้นด้วยหัวข้อว่า มีกลุ่มบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนตามท้องถิ่นต่าง ๆ มาร่วมงานกับสมาคมห้องสมุดอเมริกันน้อย Darling ได้วิจารณ์ว่าการที่บรรณารักษ์เหล่านั้นมีพื้นฐานของสำนักในวิชาชีพคำย่อมนับอุปสรรคต่อประสิทธิภาพของงาน

คำพูดที่ฟังดูไม่ค่อยเป็นมงคลว่า “มีพื้นฐานของสำนักในวิชาชีพคำ” ย่อมเป็นที่ค้นหาคำสำหรับทุกคน Jacques Barzun ได้ขยายขอบเขตความคิดของ Leopold ไปรวมใช้กับวิชาชีพ

บรรณารักษ์ทั้งหมด ซ้ำยังยกระดับบทบาทของบรรณารักษ์ให้สูงขึ้นอีกด้วยว่า “บรรณารักษ์จะต้องให้บริการแก่ครูและนักเรียนดังที่เคยปฏิบัติอยู่เสมอมาแต่ไม่ใช่ด้วยคำแนะนำด้านงานเทคนิคเกี่ยวกับหนังสือและสื่อเรื่องอีกแล้ว ในครั้งนี้จะต้องใช้ความรู้ใหม่เชื่อมโยงกับเนื้อหาและคุณค่าของหนังสือ บรรณารักษ์จะต้องเป็นสื่อที่ทรงภูมิปัญญาในตัวเอง และเป็นด้วยตนเอง เป็นจุดจรรโลงเชื่อมโยงห้องสมุดเข้าสู่จิตใจที่ใฝ่รู้ แต่อย่างไรก็ตามถ้าย้อนไปถึงเรื่องการยกระดับบทบาทของบรรณารักษ์ในด้านการศึกษาคำกล่าวของ Barzun ก็ปรากฏว่าเขาก้าวไกลมากไปที่เขียนว่า “เพราะในขั้นสุดท้าย บรรณารักษ์ รุ่นใหม่จะต้องเป็นผู้เลือกหนังสือเข้าห้องสมุดและคัดหนังสือออกจากห้องสมุด เพื่องานด้านนี้การติดต่อกับนักวิชาการและนักศึกษาจึงเป็นงานโดยตรงที่บรรณารักษ์ จะต้องทำอย่างสม่ำเสมอ เพราะทุกวันนี้ นักวิชาการยอมรับว่าเนื้อหาที่ปนกันอยู่ในหนังสือนั้นอะไรเป็นขั้วหรือเป็นทอง เพียงแต่ไม่มีใครทำเพราะไม่มีเวลาหรือไม่มีอำนาจพอที่จะปฏิบัติตนเป็นผงซัฟฟอก”

เรื่องนี้ไม่ใช่บทบาทข้อใดของบรรณารักษ์ ไม่ว่าในด้านการศึกษาหรือด้านอื่นใดที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ตัดสินหนังสือเสมือนกับเป็นผู้แยกขั้วออกจากทองหรือเสมือนเป็นผงซัฟฟอก บรรณารักษ์ไม่ใช่เจ้าพนักงานเซ็นเซอร์ บรรณารักษ์จะต้องพิทักษ์เสรีภาพทางความคิดและการแสดงความคิดเห็นที่โดยเหตุผลส่วนตัวแล้วบรรณารักษ์อาจมีความเห็นว่าหนังสือบางส่วนยังไม่ดีพอ หรือในตำราวิชาชีพแล้วไม่ควรจะจัดไว้ที่ห้องสมุดนั้นห้องสมุดนั้น หลักการดังกล่าวนี้จะต้องถือเป็นเรื่องธรรมดาสามัญในปรัชญาวิชาชีพที่แท้จริงของบรรณารักษ์ และจะไม่มีการยินยอมผ่อนปรนให้ด้วยประการใดทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นการปรารถนาดีอย่างไรก็ตาม

ในทำนองเดียวกัน คำแนะนำที่ควรจะทำตามข้อเสนอแนะจากการสำรวจของ Encel ที่ว่า “สมาคมห้องสมุดออสเตรเลียควรตระหนักถึงบทบาททางการศึกษาของวิชาชีพบรรณารักษ์ โดยยอมรับนโยบายการศึกษาและแถลงให้ทราบถึงปัญหาต่าง ๆ ที่ห้องสมุดมีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบายการศึกษา” ทั้งนี้เพราะมิใช่หน้าที่ของสมาคมบรรณารักษ์ที่จะวิจารณ์นโยบายการศึกษาชาติ เว้นแต่เรื่องที่นโยบายนั้นมีผลกระทบต่อห้องสมุด บรรณารักษ์ย่อมไม่มีที่ชนะทางวิชาชีพใด ๆ เกี่ยวกับโรงเรียนหรือวิทยาลัยอาชีวศึกษา แต่อาจมีที่ชนะส่วนตัวซึ่งไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกับปรัชญาวิชาชีพบรรณารักษ์เลยได้

สาระสำคัญที่จะขอย้ำก็คือวัตถุประสงค์ของการศึกษาและวัตถุประสงค์ของวิชาชีพ บรรณารักษ์นั้นไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกันจึงได้มีข้อขัดแย้งกันอยู่บ่อยครั้ง ดังนั้นเพื่อการสร้างสรรค์ จังหวะที่จะพิจารณาดูตัวอย่างต่าง ๆ เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาและประเมินดูว่าจะนำมาใช้กับวิชาชีพบรรณารักษ์ได้หรือไม่ R.C. Bengtson มีความเห็นอย่างน้อยก็มีวัตถุประสงค์พื้นฐาน 4 ข้อที่พบอยู่ในระบบการศึกษาทุกระบบ คือ ข้อแรกการศึกษาจัดเตรียมคนให้อยู่ในสังคม ได้อย่างเหมาะสม (การปรับตัวเข้ากับสังคม) ข้อสอง การศึกษาช่วยฝึกฝนให้เกิดทักษะใน ปฏิบัติการต่าง ๆ (โลกของแรงงาน) ข้อสาม มนุษย์อาจจะได้รับระบบความเชื่อต่าง ๆ ระบบ ค่านิยมต่าง ๆ หรือทัศนคติบางอย่างที่เกี่ยวกับชีวิตได้ (โลกของอุดมการณ์) ทั้งนี้ยังมีวัตถุประสงค์ ทางการศึกษาอื่น ๆ ที่ทั้งเสริมและต้านวัตถุประสงค์ซึ่งเน้นในพัฒนาการของแต่ละบุคคล โดยถือว่า ทุกคนย่อมเป็นหนึ่งหรือมีบุคลิกแตกต่างกัน และในการบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้วนั้นจะต้อง ใช้การปรับหรือการฝึกทางจิตวิทยาเข้าช่วยให้คุณภาพอันแท้จริงของคนพัฒนาไปตามประเภทของ สังคมหรือประเภทของกลุ่มที่อยู่รวมกัน

เริ่มจากวัตถุประสงค์ของการศึกษาข้อแรกก็เป็นที่โต้แย้งกันว่าการปรับตัวให้เข้ากับ สังคมนั้นควรจัดเป็นวัตถุประสงค์หลักของวิชาชีพบรรณารักษ์หรือไม่ เป็นความจริงว่าห้องสมุด มีบทบาทสำคัญในการสืบทอดวัฒนธรรมของสังคม แต่ก็เป็นการสืบทอดในอัตราส่วนกว้างขวาง เสมอหนักกันเกินกว่าที่โรงเรียนโตจะจัดทำเป็นตัวอย่างได้ ห้องสมุดไม่ได้ส่งเสริมแบบอย่างการ ปฏิบัติลอกเลียนกันหรืออุปนิสัยเอาอย่างกัน และอันที่จริงก็เป็นที่ยอมรับกันว่าผลการใช้ห้องสมุด ย่อมนำแต่ละคนไปสู่ที่สถานะส่วนตัวเกี่ยวกับชีวิตที่แตกต่างไปจากสังคมรอบข้างในปัจจุบันได้

สำหรับวัตถุประสงค์ของการศึกษาข้อที่ 2 คือ การฝึกทักษะในการปฏิบัติงานเป็นข้อที่ ห้องสมุดไม่ได้เกี่ยวข้องด้วยโดยตรง ส่วนข้อที่ 3 ก็แก่การสร้างระบบความเชื่อ ระบบค่านิยม หรือทัศนคติเกี่ยวกับชีวิตนั้นก็ยังซับซ้อนเกินที่จะเกี่ยวกับปรัชญาวิชาชีพบรรณารักษ์ วัตถุประสงค์ ทั้งหมดของห้องสมุดควรเป็นไปเพื่อที่จะให้แต่ละบุคคลเกิดทัศนคติส่วนตัวเกี่ยวกับสภาพการดำรง อยู่ของตนเอง แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าต้องตรงตามระบบความเชื่อของคริสเตียน ระบบความ เชื่อในระบบประชาธิปไตย ระบบความเชื่อทางโลกียสุขหรือระบบใด ๆ ทั้งสิ้น ส่วนข้อสุดท้ายที่ว่า ด้วย "การปรับหรือการฝึกทางจิตวิทยา" นั้นตรงกับทุกเรื่องทั้งหมดซึ่งเป็นหน้าที่ของห้องสมุด

P.W. Musgrave ได้กล่าวถึงหน้าที่ต่อสังคมของการศึกษาไว้ 5 ข้อ ดังนี้

1. “เพื่อสืบทอดวัฒนธรรมของสังคม หน้าที่เน้นในการอนุรักษ์โดยใช้โรงเรียนเป็นแหล่งถ่ายทอดรูปแบบสำคัญต่าง ๆ ในสังคม”
2. “สร้างผู้นำสังคม เพราะจะต้องมีผู้กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอันเป็นสิ่งจำเป็นในการที่จะให้สังคมอยู่รอดได้ในสถานการณ์ปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจมีทั้งในด้านเทคนิคด้านการเมือง หรือแม้แต่ในด้านศิลปะ”
3. “หน้าที่ทางการเมือง ซึ่งอาจจะแยกได้เป็น 2 ประเด็นว่า ข้อแรกเป็นการเตรียมผู้นำทุกระดับในสังคมประชาธิปไตย ส่วนข้อที่ 2 คือ ความประสงค์ที่จะใช้การศึกษาช่วยธำรงรักษาระบบการปกครองปัจจุบันไว้โดยเน้นในด้านความจงรักภักดี”
4. “หน้าที่ในการคัดเลือกบุคคลเพื่อสังคม เพราะระบบการศึกษาย่อมเป็นแกนกลางในลำดับขั้นตอนของการคัดเลือกผู้ที่มีสมรรถภาพสูงออกมาจากจำนวนประชากรทั้งหมด”
5. “หน้าที่ทางเศรษฐกิจ สังคมย่อมมีความต้องการให้กลุ่มผู้ใช้แรงงานทุกระดับเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่เพียงพอพร้อมทั้งปริมาณและคุณภาพตรงกันกับข้อกำหนดทางเทคโนโลยีในปัจจุบัน”

ความเกี่ยวข้องระหว่างหน้าที่ต่อสังคมข้อแรกของการศึกษากับห้องสมุดก็ได้กล่าวไปแล้ว และจะได้อธิบายโดยละเอียดอีกในบทต่อไป ส่วนข้อ 2 ตามที่ Musgrave กล่าวไว้คือการสร้างผู้นำสังคมก็เป็นหน้าที่ของห้องสมุดด้วยเหมือนกัน ห้องสมุดนั้นพร้อมที่จะกระตุ้นกิจกรรมของมนุษย์ทุก ๆ ด้าน ทั้งสติปัญญาสังคม และศิลปะด้วยการนำประชากรแต่ละคนให้เข้าถึงความคิดและข้อเท็จจริงทุกแง่มุมของทุกสมัยและทุกสังคมตามที่มีอยู่ในห้องสมุด ผลอันหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ย่อมจะเกิดขึ้นแก่ประชากรเหล่านี้ คือ ความปรารถนาและแรงบันดาลใจที่จะเปลี่ยนแปลงสังคม

หน้าที่ต่อสังคมของการศึกษาข้อที่ 3 คือหน้าที่ทางการเมือง อาจจะพิจารณาได้เป็น 2 ประเด็นว่า ทรัพยากรที่มีอยู่ในห้องสมุดย่อมชักนำให้ประชากรเกิดสำนึกทางการเมืองได้จากการที่ห้องสมุดเปิดทางให้ทราบถึงความเคลื่อนไหวและเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์และการเมืองจากเอกสารที่ผู้เขียนบันทึกไว้ รวมทั้งเอกสารร่วมสมัยได้แก่หนังสือพิมพ์และวารสาร ตลอดจนผลงานทุกอย่างของผู้นำทางการเมือง และทฤษฎีสังคม ตัวอย่างเช่นนักสังคมนิยมของอังกฤษ

ในระยะแรกก็ได้รับการศึกษาด้านการเมืองจากห้องสมุดประชาชนเป็นส่วนใหญ่ การเข้าถึงทรัพยากรในขั้นนี้ได้อย่างอิสระทำให้เกิดความทันต่อเหตุการณ์ในด้านการเมือง แต่ถ้าจะหมายความว่าหน้าที่ทางการเมืองคือการล้างสมองให้ซึมซาบ ในลัทธิ โดแล้วห้องสมุดก็ไม่อาจมีส่วนด้วย ห้องสมุดสามารถสนับสนุนลัทธิการเมืองได้เพียงการเซ็นเซอร์ คือ ตัดผลงานที่มุ่งสนับสนุนความคิดทางการเมืองและสังคมบางเรื่องเสียโดยไม่จัดซื้อและนำออกให้บริการ แต่การเซ็นเซอร์ประเภทนี้หรือประเภทใดๆ ก็ที่ย่อมไม่เป็นไปตามปรัชญาวิชาชีพรบรณารักษ์ ไม่ว่าจะหนังสือเรื่องลัทธิคอมมิวนิสต์ หรืออนุรักษนิยม หนังสือเรื่องลัทธิฟาสซิสต์หรือสังคมนิยม หนังสือเรื่องลัทธิเผด็จการหรือประชาธิปไตยทั้งหมดนี้ควรต้องมีไว้ในห้องสมุด

หน้าที่ต่อสังคมของการศึกษาข้อที่ 4 ตามที่ Musgrave กล่าวไว้คือหน้าที่เลือกสรรตัวบุคคลมารับใช้สังคมนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับห้องสมุดด้วย ผู้ใช้ห้องสมุดทุกคนควรจะได้มีโอกาสเท่าเทียมกันถึงแม้ว่าตามความเป็นจริงคนที่มีความสามารถมากย่อมจะได้รับประโยชน์เกินหน้าผู้มีความสามารถน้อย ในกรณีเช่นนี้ห้องสมุดควรใส่ใจต่อฝ่ายหลังแทนที่จะมุ่งหน้าเพิ่มความสมบูรณ์พิเศษแก่ผู้ที่มีโอกาสอยู่แล้วทั้งด้านสังคมและสติปัญญาต่อไป

หน้าที่ข้อที่ยังเหลือ ได้แก่การเตรียมทรัพยากรมนุษย์ที่มีการศึกษาขั้นนี้เกี่ยวข้องกับห้องสมุดในแง่ที่ว่าส่วนหนึ่งของบทบาทห้องสมุดก็คือการสนับสนุนแผนการศึกษาชาติในด้านบรรณานุกรม ข้อนี้โดยลัทธิอันแท้จริงแล้วห้องสมุดไม่มีส่วนเกี่ยวข้องที่แท้จริงหรือส่วนเกี่ยวข้องในทางปฏิบัติการอย่างไรกับความต้องการกำลังคนระดับชาติ

Broadfield เป็นผู้ที่ได้กล่าวถึงข้อขัดแย้งระหว่างวัตถุประสงค์ของการศึกษาและวัตถุประสงค์ของห้องสมุดไว้อย่างรุนแรงและยืดเยื้อ ตามปรัชญาวิชาชีพรบรณารักษ์ของ Broadfield ผู้ใช้ห้องสมุดคือผู้ที่มาแสวงหาสัจธรรม แต่ก็นิยามว่าความคิดริเริ่มในการแสวงหานี้จะต้องเป็นของผู้ใช้ห้องสมุดเอง ดังนั้นตามที่คณะของ Broadfield จึงไม่มีสิ่งซึ่งเรียกว่า "เรื่องที่น่าขบให้อ่าน" ทั้งยังได้วิจารณ์ต่อไปอีกว่า "นักการศึกษาขั้นนี้มักจะยึดมั่นเสมอว่าตนมีสิทธิกำหนดหนังสือให้นักศึกษาที่อยู่ในความดูแล ในสหรัฐอเมริกาบรรณารักษ์จึงถูกบังคับให้จัดห้องพิเศษซึ่งมีผู้คนแออัดบริบูรณ์แย่งชิงหนังสือที่ต้องอ่านกันเพื่อสนองวัตถุประสงค์การเรียนการสอน คำถามบางข้อในขั้นต้นนี้ก็คือสิทธิในการกำหนดหนังสือให้อ่านนั้นประสงค์จะทำเพื่อพื้นฐานชีวิตทั่วไปหรือพื้นฐานการศึกษากันแน่"

Broadfield กล่าวต่อไปอีกว่าห้องสมุดช่วยได้มากในการแก้ไขข้อผิดพลาดซึ่งเกิดจากความคิดบางข้อในระบบการศึกษา เช่น “แผนการศึกษาชาติบรรลุผลสำเร็จอย่างจำกัดในความพยายามที่จะสอนประชากรให้รู้ว่าการแสวงหาสัจธรรมนั้นทำได้อย่างไร นาน ๆ ครั้งจึงจะมีวัตถุประสงค์ในการสอนผู้เรียนว่าจะแสวงหาเรื่องนี้ได้อย่างไร แต่กลับมุ่งไปใช้วิธีบอกสิ่งที่นึกกันว่า เป็นข้อเท็จจริงแล้วทั้งหมดเรื่องที่อ้างว่าเป็นข้อเท็จจริงนั้นจึงกลายเป็นการค้นหุ้งอยู่บ่อย ๆ ดังนั้นหนังสือบางส่วนจึงจัดหากันมาตามวัตถุประสงค์ที่จะโน้มน้าวผู้เรียน ว่าควรจะทำและคิดตามผู้วางหลักสูตร โดยเฉพาะในเรื่องที่มีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ปรัชญา แนวทางดำเนินชีวิต ศิลปะ ดนตรี ผลกระทบต่ออุตสาหกรรม หรือความคาดหวังเกี่ยวกับอนาคตของประเทศตามที่โรงเรียนกำหนดให้นักเรียนศึกษา ผลความเลวร้ายของการศึกษานี้ยังพอมองโอกาสที่เลวลงได้เพราะห้องสมุด แต่ห้องสมุดจะทำได้อย่างไรก็ต้องตกลงใจกันให้แน่ก่อน” Broadfield จึงย้ำว่าหนังสือในห้องสมุดนั้นควรจะเลือกและจัดให้ ใช้ตามแนวคิดว่านักศึกษาบางคนจะมีความกล้าพอที่จะโยนรายชื่อหนังสือซึ่งถูกบังคับให้อ่านทั้ง แล้วไปฝึกใช้เสรีภาพในการเลือกหนังสืออ่านด้วยตนเองแทน

Broadfield หวนหวนมากในเรื่องแผนการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประชากรส่วนใหญ่หรือเกี่ยวข้องกับนักศึกษาจำนวนมากเรียนวิชาเดียวกันที่ทวีจำนวนมากขึ้นกว่าแต่ก่อน ซึ่งในทางตรงข้ามห้องสมุดเป็นเรื่องเกี่ยวกับคนแต่ละคนที่ทำการทดลอง ท่องเที่ยว คิด และอ่าน การศึกษารูปนัยนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดมาตรฐานและการจัดรวมกลุ่ม ส่วนห้องสมุดนั้นจัดบริการสำหรับแต่ละคนโดยไม่คำนึงถึงฐานะความเป็นอยู่ ไม่คำนึงถึงเชื้อสายเผ่าพันธุ์

ตรงนัยสำคัญสำคัญของเรื่องทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น สังคมการใช้การศึกษาเป็นเครื่องกำหนดกฎเกณฑ์ และขั้นตอนการฝึกฝนที่คาดว่าจะเป็นประโยชน์แก่สมาชิกของสังคม ส่วนห้องสมุดนั้นถ้าทราบได้สามารถหลีกเลี่ยงการเป็นหน่วยงานของรัฐได้ก็จะเป็นทางแก้ เป็นมุมกลับเป็นการเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่ออิสรภาพอยู่ตลอดเวลาห้องสมุดจึงควรหลีกเลี่ยงการที่จะถูกรวมเข้าไปในระบบการศึกษารูปนัย

บรรณานุกรม

- Barzun, J. "The new librarian to the rescue," *Library journal*, (November, 1969).
- Benge, R. C. *Libraries and cultural change*. London: Bingley, 1970.
- Broadfield, A. *A philosophy of librarianship*. London: Grafton, 1949.
- "Education: a framework for expansion: a statement on the government's Whit Paper," *Library Association record*, (August, 1973).
- Fielding, F.D.O. "A valediction on a non profession," *Australian library journal*, (May, 1972)
- Graham, G. "What CUB-cum-CUP might do," *The Bookseller*, (July 7, 1973).
- Jast, L.S. *The library and the Community*. London: Nelson, 1939.
- Leopold, C.C. *School libraries worth their keep: a philosophy plus tricks*. Metuchen, NJ.: Scarecrow P., 1972.
- McAnally, A.M. "Status of the university librarian in the academic Community," In Orne, J. ed.: *Research librarianship: essays in honor of Robert B. Downs*. New york: Bowker, 1971.
- Musgrave, P.W. *The social functions of education*. London: Methuen, 1965.
- Nyarko, K. "Educationists and library awareness in Africa," *Library Association record*, (June, 1973).
- Thomsen, C. and others. *Adult education activities for public libraries*. Paris: Unesco, 1950